

SECTION: PRIVATE INTERNATIONAL LAW

DOI 10.70286/ISU-03.09.2025.004

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ЯК СУБ'ЄКТ КОНТРОЗВІДУВАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Шамара Олександр Володимирович

доктор філософії в галузі права, старший дослідник, доцент
радник директора Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

Розділом VI (Прикінцеві та перехідні положення) Закону України «Про Бюро економічної безпеки» у пункті 28 передбачено абзаци четвертий та шостий частини другої статті 1 Закону України «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» виключити. Таким чином, із тексту Закону України «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» виключено зі структури Центрального апарату Служби безпеки України та підпорядкованих йому органах підрозділи: контрозвідувального захисту економіки держави та боротьби з корупцією і організованою злочинністю.

Крім того, з частини першої статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України», на підставі пункту 3 Розділу VI Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» слово «економічний» виключено. Таким чином, Служба безпеки України через зміни в своєму основному Законі втратила таке завдання як захист економічної безпеки держави та економічного потенціалу України.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України» на Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки» Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який

покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Статтею 1 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» визначено контррозвідувальну діяльність, як спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеки України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України.

З урахуванням відповідних змін в законодавстві України та ліквідації у структурі Центрального апарату Служби безпеки України та підпорядкованих йому органах підрозділів контррозвідувального захисту економіки держави таку функцію доцільно закріпити за відповідними підрозділами Бюро економічної безпеки України, з метою прибрати вакуум у правозастосовній діяльності та забезпечити ефективний захист економічної безпеки України та її економічного потенціалу.

Стратегія забезпечення державної безпеки, затверджена Указом Президента України від 16.02.2022 року № 56/2022 [1], визначала реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, що є основою для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки. Серед об'єктів забезпечення державної безпеки визначено економічний потенціал держави. Крім того, Стратегія забезпечення державної безпеки серед основних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки визначала – економічний потенціал України та її економічну безпеку, а також системну протидію економічному тероризму.

На жаль, ані Закон України «Про боротьбу з тероризмом», ані розробники Стратегії забезпечення державної безпеки не надали визначення такому поняттю, як «економічний тероризм».

У цьому зв'язку доцільно звернути увагу, що станом на вересень 2025 року нової Стратегії забезпечення державної безпеки не розроблено та не затверджено у порядку та у спосіб визначений законодавством України, оскільки відповідно до розділу I пункту 2 Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 року № 56/2022 реалізація її положень повинна була здійснюватися на плановій основі на період до 2025 року.

Резюмуючи викладене вище слід констатувати, що питання контррозвідувального захисту економічної безпеки держави та її економічного потенціалу повинно бути покладено на відповідні підрозділи Бюро економічної безпеки України, як єдиного органу, який здійснює забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави.

Слід зазначити, у цьому зв'язку, що фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень в аналітичній записці «Удосконалення правових основ діяльності Бюро економічної безпеки», №293/591 від 18.08.2022 року, яку було скеровано в адресу Верховної Ради України та Офісу Президента України була звернута увага на необхідність законодавчого унормування забезпечення економічної безпеки України та наявної проблеми відсутності унормування на рівні Закону контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу.

Указом Президента України від 23.07.2025 року №544, з метою здійснення ефективної дерегуляції та сприяння реалізації економічних прав і свобод громадян України, більш раціонального використання державних коштів та максимального спрямування державних ресурсів для захисту незалежності України та посилення її обороноздатності в умовах правового режиму воєнного стану Кабінету Міністрів України доручено забезпечити відповідно до повноважень та з урахуванням загроз національній безпеці проведення аналізу інституційної та функціональної спроможності органів державної влади в інтересах національної безпеки та оборони України і вжити за результатами аналізу заходів, спрямованих насамперед на недопущення дублювання ними повноважень, виконання невластивих функцій і неефективного використання кадрового та бюджетних ресурсів [2].

Приймаючи до уваги Указ Президента України від 23.07.2025 року №544 та наведене вище вбачається обґрунтованим надання повноважень здійснення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу Бюро економічної безпеки, оскільки Служба безпеки України відповідно до положень Розділу VI (Прикінцеві та перехідні положення) Закону України «Про Бюро економічної безпеки» втратила відповідні повноваження у сфері забезпечення економічної безпеки України та її потенціалу. У зв'язку із чим слід доповнити Закон України «Про Бюро економічної безпеки» визначивши додаткові повноваження та завдання щодо забезпечення економічної безпеки держави шляхом контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу, а статтю 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки» слід викласти в редакції:

«Стаття 1. Статус Бюро економічної безпеки України

1. Бюро економічної безпеки України - це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу, протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує контррозвідувальну, правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

Здійснення контррозвідувальних заходів у сфері забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу іншими суб'єктами, які мають право здійснювати контррозвідувальну діяльність, крім Бюро економічної безпеки, забороняється.».

Приймаючи до уваги наведене вище доцільно внести відповідні зміни до Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», де у статті 5 визначити, що спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу є Бюро економічної безпеки, у статті 8 цього Закону визначити, що організація та координація контррозвідувальної діяльності у сфері забезпечення контррозвідувального захисту економічної безпеки України та її економічного потенціалу покладаються на Бюро економічної безпеки.

В статті 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки» серед основних завдань слід визначити здійснення заходів контррозвідувального забезпечення у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно такі повноваження в пункті другого частини першої статті 24 Закону України «Про Службу безпеки України» виключити.

У зв'язку із цим гостро постає питання організації дієвого та ефективного нагляду прокуратури за дотриманням органами та підрозділами, які мають право здійснювати контррозвідувальну діяльність вимог Конституції та законів України, а також дотримання ними прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Це питання глибоко, системно та обґрунтовано було викладено в попередніх наукових працях [3; 4; 5; 6].

Список використаних джерел

1. Стратегія забезпечення державної безпеки. Указ Президента від 16.02.2022 року № 56/2022. Законодавство України : офіц. портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0088525-21#Text> (дата звернення: 27.08.2025).
2. Про заходи для скорочення бюрократичних процедур та проведення негайного аудиту державних видатків: Указ Президента від 23.07.2025 року №544/2025. Законодавство України : офіц. портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544/2025#Text> (дата звернення: 27.08.2025).
3. Шамара О.В., Комашко В.В. Нагляд прокурора за додержанням Конституції та законів України органами та підрозділами, що проводять контррозвідувальну діяльність: законодавчий та суб'єктивний аспект // Інформація і право. Науковий журнал. № 2(53) (2025). – С.244-257. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2\(53\).334268](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2(53).334268).
4. Shamara O.V. Komashko V.V. État actuel du contrôle exercé par le parquet sur le respect de la loi par les organes et unités menant des activités de contre-espionnage // «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: c avec des matériaux de la VIII conférence scientifique et pratique internationale, Paris, 4 avril 2025. Paris: La Fedeltà & UKRLOGOS Group LLC, 2025. – С. 67-77. <https://doi.org/10.36074/logos-04.04.2025.014>.
5. Шамара О.В., Комашко В.В. Контррозвідувальна діяльність організації нагляду прокурора за додержанням Конституції та законів України органами та підрозділами, що її провадять. Проблеми формування й реалізації державної

політики в секторі безпеки та оборони : матеріали Міжрегіонального круглого столу (м. Київ, 23 травня 2025 р.) – Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С.125-138.

6. Shamara O.V. Priority measures within the framework of the implementation of the comprehensive strategic plan for reforming law enforcement agencies as part of the security and defense sector of Ukraine for 2023-2027. Global Trends in the Development of Information Technology and Science: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. August 27-29, 2025. Stockholm, Sweden. – С.114-117. DOI 10.70286/ISU-27.08.2025.002.